

УДК 725.54.57

Обиначна З. В.,

*викладач кафедри архітектури та містобудування**Івано-Франківського національного технічного**університету нафти і газу*

e-mail: zoriana.o@ukr.net, orcid.org/0000-0003-1782-5300

## **ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАКЛАДІВ, ЩО НАДАЮТЬ ПОСЛУГИ ІПОТЕРАПІЇ**

**Анотація:** у статті здійснена спроба поділу закладів, в яких використовують іпотерапію за функціональним призначенням та за структурою лікувально-профілактичних заходів. Також для більш повного розуміння терміну «іпотерапія» розглянуто визначення «форми іпотерапії», та визначено як вони впливають на місткість закладу. А для розуміння того, що являє собою реабілітаційний центр іпотерапії досліджено основні процеси, які можуть проходити в реабілітаційному центрі іпотерапії.

**Ключові слова:** іпотерапія, заклади, які надають послугу з іпотерапії, форми іпотерапії, місткість закладу, процеси, які проходять в реабілітаційному центрі іпотерапії.

**Постановка проблеми.** Існує безліч закладів, які мають можливість надавати послуги з іпотерапії. Деякі використовують іпотерапію, як пріоритетний вид послуг, інші - як додатковий. Форма іпотерапії, яка надається в закладі, має прямий вплив його функціонально-планувальну організацію та його місткість, що і вимагає від архітектора більш повного вивчення даного поняття. Необхідно дослідити, які процеси можуть проходять в даному закладі, для створення комфортного середовища як для відвідувачів, так і для персоналу та коней, які виступають в якості лікарів.

**Мета роботи.** Проаналізувати заклади, в яких використовують іпотерапію за функціональним призначенням та за структурою лікувально-профілактичних заходів. Вивчити поняття «форми іпотерапії» та виявити, як вони впливають на місткість закладу, а також виявити основні процеси, які можуть проходити в реабілітаційному центрі іпотерапії.

**Виклад основного матеріалу.** Метод іпотерапії має досить довгу історію і на сьогоднішній день поширений і визнаний, практично, у всьому світі. Термін «іпотерапія» є міжнародним терміном, що позначає використання спілкування з конем, верхову їзду на коні і в упряжках як засіб лікування, реабілітації, виховання, адаптації та інтеграції [1].

Центри іпотерапії функціонують, як окремі заклади так і при кінноспортивних клубах/комплексах/школах, при дитячих таборах, а також при санаторіях та реабілітаційних центрах. Кожен центр іпотерапії через 3-5 років проходить так звану акредитацію.

За функціональним призначенням заклади, в яких використовують іпотерапію можна поділити на монофункціональні та багатофункціональні.

Монофункціональні заклади – це ті, в яких домінує одна функція. Найчастіше - лікувальна. Також можлива присутність житлової та харчової функції. Можливе використання всіх форм іпотерапії. Крім послуг з іпотерапії заклад надає безліч інших лікувальних послуг, такі як масаж, лікувальну фізкультуру, плавання в басейні, інгаляції, лікування за допомогою новітньої комп'ютерної техніки та ін. Період функціонування може бути і тимчасовим (періодичним) і цілорічним. Заклад має можливість прийняти велику кількість пацієнтів. Поверховість - не більше 3-х поверхів.

У багатофункціональному закладі задіяні різноманітні функції. Сюди входить житлова, харчова, лікувальна, торгова, рекреаційна, навчальна і дозвілєва. Щодо іпотерапії - вона може бути однопрофільною та багатопрофільною. Період функціонування - цілорічний. Заклад має можливість прийняти велику кількість пацієнтів. Поверховість - більше 3-х поверхів (рис.1).

Також заклади, в яких використовують іпотерапію поділяють за структурою лікувально-профілактичних заходів: однопрофільні, багатопрофільні. В однопрофільних задіяне використання переважно однієї чи двох форм іпотерапії. Найчастіше, це лікувальна верхова їзда та "власне іпотерапія". Зазвичай, період функціонування є тимчасовим (періодичним) - залежить від пори року та погодніх умов. Заклад не має можливості прийняти велику кількість пацієнтів. Поверховість - 1-н поверх.

В багатофункціональних закладах є можливість використання всіх форм іпотерапії: лікувальна верхова їзда, "власне іпотерапія", кінний спорт для інвалідів, інші форми іпотерапії (вольтижировка, драйвінг, ігри та вправи верхи на конях). Також у такому закладі може знаходитись ветеринарний центр для надання допомоги коням. Період функціонування є необмеженим - цілорічним, не залежить від пори року та погодніх умов. Заклад має можливість прийняти велику кількість пацієнтів. Поверховість - 2-а поверхи (рис.1).

Суттєвою характеристикою реабілітаційного центру іпотерапії є наявність зони для заняття іпотерапії (критий та відкритий манеж (арена)) та зони для утримання коней (конюшні, левади, шпрінгартени, водилки, ветеринарна зона, приміщення для зберігання сіна і т.д.).



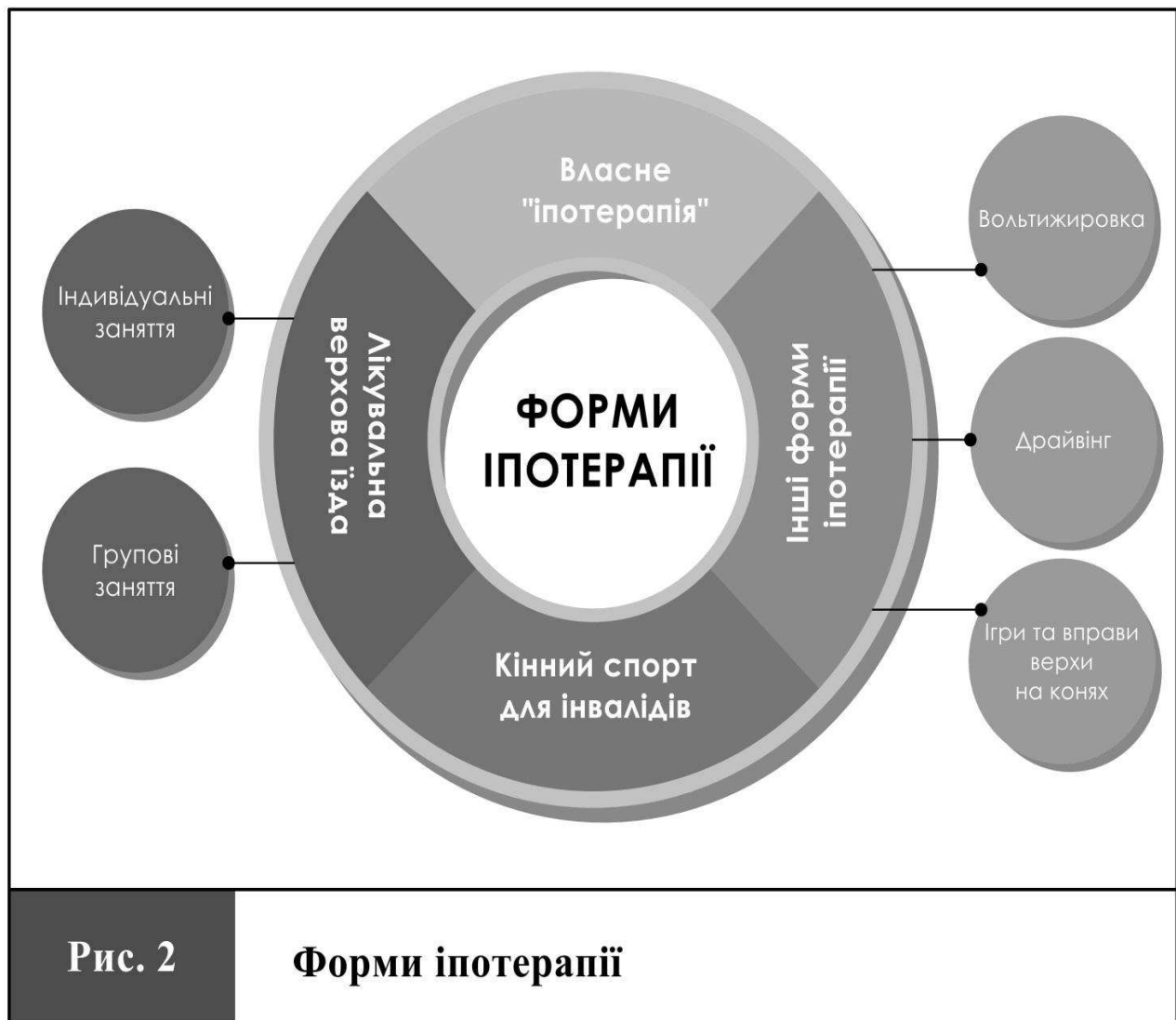
Для того, щоб краще зрозуміти, як метод іпотерапії впливає на архітектурно-планувальну організацію закладу, розглянемо поняття «форми іпотерапії» (рис. 2).

Форми іпотерапії поділяються на:

1. «Власне іпотерапія» (іпотерапія по франц. класифікації) [2].

«Власне іпотерапія» - це форма іпотерапії, з якої, як правило, починається застосування цього методу для будь-якого пацієнта. Але для частини пацієнтів ця форма є лише першою сходинкою до подальшого використання інших, більш складних форм іпотерапії, для інших - у відповідності до їх психофізичних можливостей, цей вид іпотерапії залишається єдино прийнятним для досить тривалого процесу реабілітації.

Заняття по «власне іпотерапії» завжди тільки індивідуальні.



2. Лікувальна верхова їзда (ЛВІ) («Екітерапія» по франц. класифікації) [2].

ЛВІ - це форма іпотерапії, де пацієнтом використовуються засоби управління конем. Заняття з ЛВІ можуть бути індивідуальними і груповими, але починаються обов'язково з індивідуальних.

Безпосередньо до ЛВІ можна віднести рекреаційну або прогулянкову верхову їзду, якою зазвичай займаються більш здорові пацієнти, як правило, вони мають власних коней і грумів або особистих тренерів. Ці пацієнти, в залежності від їх можливостей і умінь, їздять самостійно або під наглядом тренера, і за допомогою або без допомоги (тренера, грума), в парку, в лісі, на полі.

3. Кінний спорт для інвалідів - ІКС [2].

Кінний спорт для інвалідів - потужний фактор соціальної та особистісної реабілітації осіб з обмеженими можливостями, це найвищий ступінь лікувальної верхової їзди.

4. Інші форми іпотерапії.

Існують дуже розповсюджені ще дві форми іпотерапії, які, будучи безпосередньо пов'язані з участю в них коней, не пов'язані з верховою їздою як такою:

1. *Вольтижировка (гімнастика на коні).*
2. *Керування кінних упряжок (драйвінг).*
3. *Ігри та вправи верхи на конях [2].*

Заняття із «власне іпотерапії» повинне проводитись на відкритій арені, яка повинна бути ізольована від зайвих звукових сигналів та руху відвідувачів чи персоналу, або, за несприятливих погодніх умов, у спеціально збудованому критому манежі. Такі заняття зазвичай проводяться місячним курсом, тому необхідно передбачити можливість проживання пацієнтів. Лікувальна верхова їзда, на відміну від «власне іпотерапії» не має чітких вимог до місця проведення. В світовій практиці дуже часто практикуються виїзди в ліс, за спеціально складеним маршрутом. Тому, при плануванні реабілітаційного центру іпотерапії, необхідно передбачити таку можливість.

За наявності кінного спорту, як методу реабілітації, необхідно керуватись вимогами для організації території та будівель для людей з обмеженими можливостями. Створити зручні підходи до арен та трибун.

Інші форми іпотерапії вимагають достатньо великої території для проведення занять, влаштування спеціальних відкритих арен, також можливість прийняти велику кількість відвідувачів.

Необхідно наголосити на тому, що вибір впровадження тієї чи іншої форми іпотерапії в реабілітаційному закладі є індивідуальним. Дуже часто іпотерапевтичні центри практикують тільки одну чи дві форми, але з часом збільшують спектр послуг та застосовують всі вище наведені форми. Це, в першу чергу, спонукає до розширення території та будівництва нових необхідних будівель та споруд, що, на жаль, не завжди є можливим у вже сформованому середовищі. Тому для архітектора необхідно заздалегідь передбачувати можливість розширення території та забезпечити гнучкість планування з можливістю добудови та трансформації однієї будівлі під іншу. Використання всіх форм іпотерапії спонукає до будівництва декількох критих манежів, багатомісної конюшні, декількох відкритих арен, кожна з яких має свої розміри та матеріальні особливості покриття, в залежності від форми іпотерапії.

Виходячи із нормативних документів, до прикладу ДБН 360-92\*\* «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень» [3], видно, що для такого виду реабілітації на даний час не має прописаних норм із вирішення планувальної організації, в тому числі місткості закладу. Із вивченого, можна виділити той факт, що розміщення, місткість і розміри

земельних ділянок установ і підприємств обслуговування, не вказані у документі, їх треба приймати за завданням на проектування. А наведені нормативи є усередненими показниками по Україні (з розбивкою на міські і сільські поселення) і у кожному окремому випадку підлягають уточненню у процесі проектування залежно від демографічного прогнозу, величини поселення і його місця у системі розселення, виробничого і соціально-культурного потенціалів тощо. Інформація стосується і центрів соціального обслуговування людей похилого віку, інвалідів та дітей.

Важливим пунктом при плануванні такого закладу є і економічна сторона. Адже чим більший заклад, тим він і дорожчий. Враховуючи те, що в закладі можливе перебування пенсіонерів, дітей з батьками, осіб з обмеженими можливостями, а також те, що будівництво конюшні та манежу «тягнуть» за собою великі фінансові витрати, кращим варіантом буде планування великого закладу із багатьма додатковими реабілітаційними та розважальними послугами, які в подальшому дозволять окупити здійснені витрати.

Дослідивши світовий та вітчизняний досвід закладів, які мають в своєму складі іпотерапію, в тому числі реабілітаційні центри іпотерапії, можна поділити заклади за місткістю на малі  $\leq 50$  людей, середні  $\geq 100$  людей, великі  $\geq 100$  людей.

Розміри земельної ділянки слід визначати відповідно до ДБН 360 [3] і ДБН Б.2.4-1[4], з урахуванням території, яка передбачена для утримання коней.

Для того, щоб приступити до планування реабілітаційного центру іпотерапії потрібно чітко знати, які процеси відбуваються в такому закладі, щоб створити максимально комфортні умови перебування та усунути всі неточності ще на стадії концептуального проекту. Велику увагу слід приділити саме містобудівному розплануванню такого комплексу. Адже залучення коней у реабілітації та рекреації вимагає дуже детального вивчення складу потрібних основних та додаткових приміщень та ландшафтних осередків.

Оскільки реабілітаційний центр іпотерапії, як було досліджено в процесі аналізу світового досвіду, може бути монофункціональним та багатофункціональним, а також однопрофільним та багатопрофільним, то потрібно більш глибоко вивчити процеси, які можуть проходити в такому закладі. Для більш ефективного вивчення всіх процесів найкращим прикладом буде слугувати аналіз багатопрофільного закладу, як «найповнішого» та самодостатнього закладу (рис.3).

Отже, в багатопрофільному реабілітаційному центрі іпотерапії відбуваються процеси: реабілітації; відпочинку; проживання та харчування; надання медичних та адміністративних послуг; процес господарської діяльності; навчання та заняття спортом.

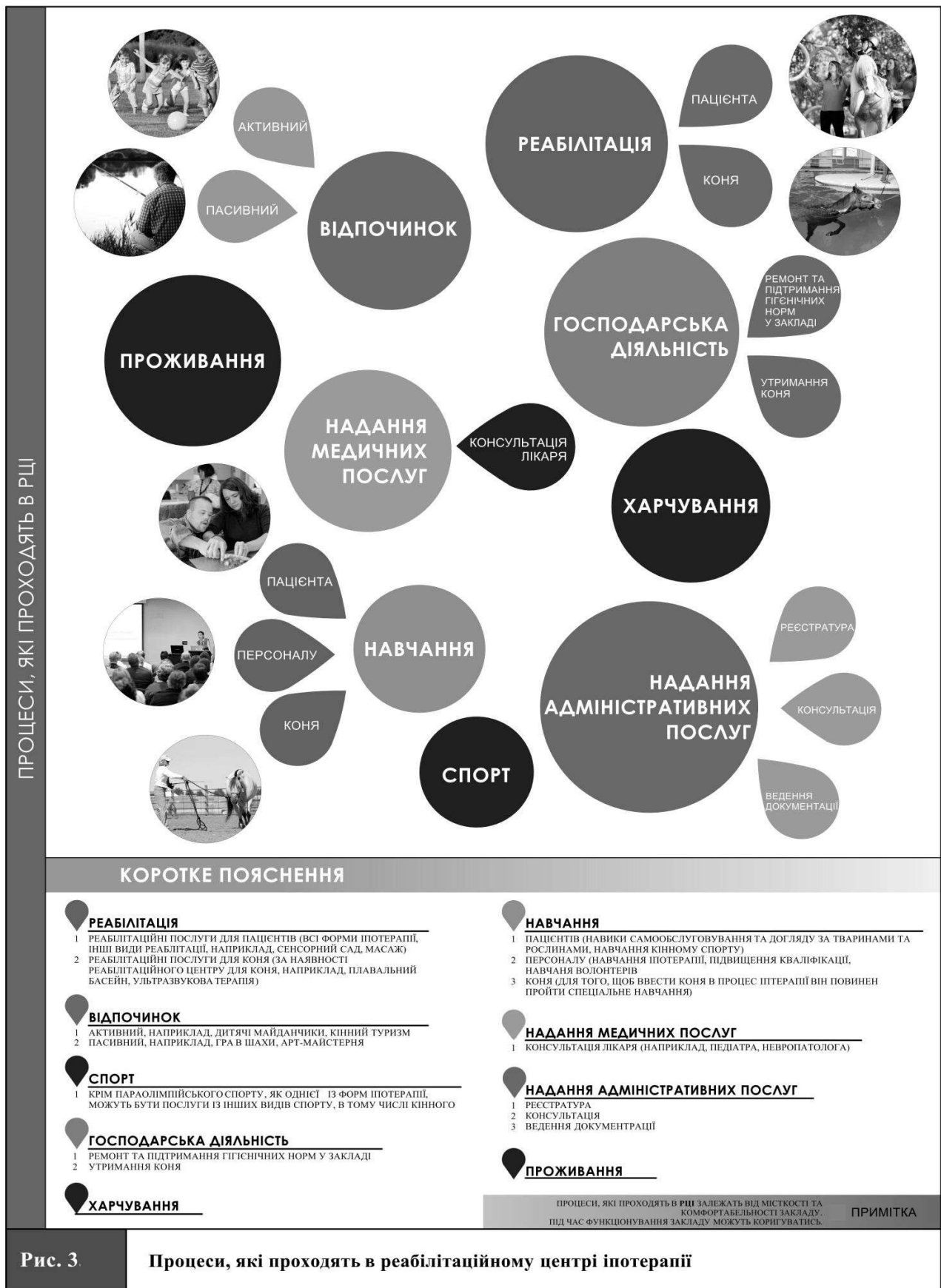


Рис. 3.

Процеси, які проходять в реабілітаційному центрі іпотерапії

**Висновок.** У світі іпотерапія є достатньо розповсюдженою. Велика кількість закладів має змогу надавати таку послугу. У даній статті була здійснена спроба поділу закладів, в яких використовують іпотерапію за функціональним призначенням та за структурою лікувально-профілактичних заходів. Також було вивчено поняття «форми іпотерапії», здійснена спроба поділу закладів за місткістю, виявлено основні процеси, які проходять в реабілітаційному центрі іпотерапії. Результати дослідження можуть стати основою для успішного проектування будівель реабілітаційних центрів іпотерапії.

#### Література

1. Heine B, Benjamin J. Introduction to hippotherapy. Adv Phys Ther PT Assist 2000; June:11–13.
2. Адаптивная (реабилитационная) верховая езда. Учебное пособие университета «Paris-Nord» МККИ. – Москва, 2003 г.
3. Державні будівельні норми України. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. ДБН 360-92\*\*. – К.: Мінбудархітектури України, 1993. – 110 с. Чинний з 1 квітня 1992 р.
4. ДБН В.2.4-1-94 «Планування і забудова сільських поселень». – К.: Держбуд України, 1994.
5. Планування і забудова територій. ДБН Б.2.2-12:2018. Видання офіційне. – К.: Мінрегіон України, 2018. – 179 с. Чинний з 1 вересня 2018 р.

#### Аннотація

Обычная З. В., преподаватель кафедры архитектуры и градостроительства Ивано-Франковского национального технического университета нефти и газа.

**Функциональные особенности заведений, предоставляющие услуги иппотерапии.**

В статье предпринята попытка разделения заведений, в которых используют иппотерапию по функциональному назначению и по структуре лечебно-профилактических мероприятий. Также для более полного понимания термина «иппотерапия» рассмотрено определение «формы иппотерапии» и определено как они влияют на вместимость заведения. А для понимания того, что представляет собой реабилитационный центр иппотерапии исследованы основные процессы, которые могут проходить в реабилитационном центре иппотерапии.



Ключевые слова: иппотерапия, учреждения, предоставляющих услуги по иппотерапии, формы иппотерапии, вместимость заведения, процессы, которые проходят в реабилитационном центре иппотерапии.

#### Annotation

Obynochna Z. V., lecturer, Department of Architectural and Urban Development Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.

#### **Functionality of peculiarities of undertakings providing hippotherapy services.**

The article attempts to divide the institutions where hippotherapy is used for the functional purpose and in compliance with the structure of the health care institutions. In order to understand the term “hippotherapy” more thoroughly the statement “forms of hippotherapy” and it is determined how they influence the capacity of the institution, is considered, and for the understanding what exactly represents the rehabilitation center of hippotherapy, the main processes that conduct in the rehabilitation center of hippotherapy are investigated.

In the world hippotherapy is wide-spread. According to the functional purpose the institutions where hippotherapy is provided can be divided into monofunctional and multifunctional. Also, the institutions that use hippotherapy are divided according to the structure of pre-ventive health-care activities: unidisciplinary and multidisciplinary.

There are lots of institutions that have a possibility to provide hippotherapy services. Some of them use hippotherapy as priority service, others as an additional one. Much attention should be paid to the urban planning of such a complex. As far as involving horses in rehabilitation and recreation requires a very detailed study of the necessary basic and additional facilities and landscape places.

The type of hippotherapy which is provided in the rehabilitation center has a direct impact on the functional and planning organization of the institution that requires an architect to fully investigate the concept as well as the processes which take place in the institution to create a comfortable environment for both visitors and staff.

Keywords: hippotherapy, institutions providing services with hippotherapy, forms of hippotherapy, capacity of the institution, processes conducting in the rehabilitation center of hippotherapy.